

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет біології та лісового господарства
Кафедра ботаніки і методики викладання природничих наук

СИЛАБУС
нормативного освітнього компонента
БІОРІЗНОМАНІТТЯ РОСЛИН ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ
підготовки магістра
спеціальності 091 « Біологія»
освітньо-професійної програми «Біологія»

Силабус ОК «Біорізноманіття рослин Західного Полісся» з циклу дисциплін професійної підготовки магістрів, галузі знань 09 «Біологія», спеціальності 091 «Біологія», за освітньо-професійною програмою «Біологія».

Розробник: Коцун Л.О., к.б.н., доцент кафедри ботаніки і методики викладання природничих наук

Погоджено

Гарант ОПП

(проф. Сухомлін К.Б.)

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри ботаніки і методики викладання природничих наук

протокол № 1 від 1 вересня 2022 р.

Завідувач кафедри:

доц. Зінченко М.О.

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійні програми, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Форма навчання денна	09«Біологія» спеціальність 091 «Біологія» ОПП«Біологія» магістр	Нормативна
		Рік навчання 2
		Семестр 3
		Лекції: 22 год.
		Лабораторні роботи: 18 год.
		Консультації 8 год.
Кількість годин/кредитів 120/4		Самостійна робота 72 год.
		Форма контролю: екзамен

II. Інформація про викладача

Викладач: Коцун Лариса Олександрівна

Науковий ступінь: кандидат біологічних наук

Вчене звання: доцент

Посада: доцент кафедри ботаніки і методики викладання природничих наук

Контактна інформація: kocun.larisa@ukr.net; kocun.larisa@vnu.edu.ua

Розклад занять розміщено на сайті навчального відділу ВНУ: <http://94.130.69.82/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація курсу. Дисципліна «Біорізноманіття рослин Західного Полісся» є нормативною дисципліною із спеціальності 091 «Біологія», що викладається у 3 семестрі в обсязі 4 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).

2. Пререквізити. Викладання дисципліни базується на знаннях, отриманих у результаті вивчення попередніх навчальних дисциплін «Методологія та організація наукових досліджень в галузі біології», «Популяційна біологія», «Ботаніка», «Історичний розвиток біологічних систем» та набуття компетентностей після завершення навчання на рівні бакалавра і продовження навчання на рівні магістра зі спеціальності 091 «Біологія».

3. Метою вивчення дисципліни є формування у студентів теоретичних знань і практичних умінь та навичок, які дозволять проводити дослідження фіторізноманіття Західного Полісся як унікальної складової біорізноманіття України, оцінювати рівень антропогенного впливу на нього та сучасний стан його охорони, оволодіти сучасними засобами збереження біорізноманіття, системою моніторингу та організаційно-правовими засадами їх збереження відповідно до вимог сталого розвитку людства.

4. Результати навчання (Компетентності) :

Загальні компетентності

ЗК02. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

Фахові компетентності

СК01. Здатність користуватися новітніми досягненнями біології, необхідними для професійної, дослідницької та/або інноваційної діяльності.

СК04. Здатність аналізувати і узагальнювати результати досліджень різних рівнів організації живого, біологічних явищ і процесів.

СК07. Здатність діагностувати стан біологічних систем за результатами дослідження

організмів різних рівнів організації

Програмні результати навчання

ПР6. Аналізувати біологічні явища та процеси на молекулярному, клітинному та організменному рівнях з точки зору фундаментальних загальнонаукових знань, а також за використання спеціальних сучасних методів досліджень.

ПР7. Описувати й аналізувати принципи структурно-функціональної організації, механізмів регуляції та адаптації організмів до впливу різних чинників.

ПР15. Критично осмислювати теорії, принципи, методи з різних галузей біології для вирішення її практичних задач і проблем з врахуванням регіонального аспекту дослідження природи Західного Полісся.

5. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		Лек.	Лаб.	Конс.	Сам. роб.	*Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1.						
Загальні уявлення про біорізноманіття, рівні організації біорізноманіття та критерії збереження.						
Тема 1. Поняття «біологічне різноманіття», природні функції біорізноманіття. Проблема зменшення біорізноманіття. Програмні документи збереження біорізноманіття. Конвенція про біорізноманіття.	12	2	2	2	6	3,5
Тема 2. Рівні організації біорізноманіття, закономірності видового різноманіття. Класифікація та оцінка біорізноманіття.	10	2		2	6	
Тема 3. Сучасна система і філогенетична структура органічного світу.	10	2		2	6	
Тема 4. Різноманіття форм життя на прикладі прокариотів і еукаріотів	8	2			6	
Тема 5. Основні загрози зменшення біорізноманіття: їх типи та сучасний стан проблеми	8	2	-		6	
Разом за змістовим модулем 1	48	10	2	6	30	3,5
Змістовий модуль 2. Біорізноманіття рослин Західного Полісся та його охорона						
Тема 6. Флора Західного Полісся як унікальна складова біорізноманіття України	16	2	8		6	14
Тема 7. Охорона рідкісних і зникаючих видів рослин: соціологічні категорії, їх оцінка та методи охорони.	10	2	2		6	3,5
Тема 8. Рідкісні, типові та унікальні фітоценози Західного Полісся, їх характеристика, методи та форми охорони.	12	2	2		8	35
Тема 9. Природно-заповідний фонд Західного Полісся: сучасний стан розвитку та характеристика	12	2	2		8	3,5

об'єктів. Мета, завдання та структура створення екомережі у Західному Поліссі						
Тема 10. Сучасний стан та основи невиснажливого використання та відновлення рослинних ресурсів Західного Полісся	12	2	2		8	3,5
Тема 11. Моніторинг біорізноманіття: глобальний та регіональний рівні	10	2	-	2	6	5
Разом за змістовим модулем 2	72	12	16	2	42	40
Модульна контрольна робота						60
Усього годин	120	22	18	8	72	100

Перелік тем лабораторних занять та розподіл балів

№ з/п	Тема	Кількість годин	Методи навчання	Кількість балів
1	Аналіз програмних документів збереження біорізноманіття рослин.	2	Д, РМГ, КР	5
2	Лісова рослинність Західного Полісся	2	Т, Р	5
3	Лучна рослинність Західного Полісся	2	Т, Р	5
4	Болотна рослинність Західного Полісся	2	Т, Р	5
5.	Водна рослинність Західного Полісся		Т, Р	
6.	Рідкісні види рослин Західного Полісся		ІРС, Р, Т	
7.	Рідкісні угруповання рослин Західного Полісся	2	ІРС, Р, Т	5
8.	Культивоване і спонтанне фіторізноманіття Західного Полісся	2	Д, Р, Т	5
9.	Аналіз природно-заповідного фонду Західного Полісся	2	Т, Р	5
	Разом	16		40

Методи контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв'язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота здобувача освіти, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

- Глобальні екологічні впливи на біорізноманіття у планетарному та національному вимірі
- Планетарне та економічна роль рослин.
- Біоетика в контексті охорони біорізноманіття
- Міжнародне та національне законодавство у галузі охорони біорізноманіття
- Сучасні аспекти збереження і невиснажливого використання фіторізноманіття України
- Охорона рослин урбанізованих територій
- Червона книга України, сучасні концепції.
- Зелена Книга України.
- Державний кадастр рослинного і тваринного світу України.
- Основні положення конвенції про біорізноманіття.
-
- Шляхи реалізації конвенції про біорізноманіття у державах-учасницях.
- Екологічна мережа EECONET.
- Екологічна мережа NATURA – 2000.
- Екологічна мережа України, її завдання і структура.

ІУ. Політика оцінювання

Політика викладача щодо студента. Студент має своєчасно виконати і захистити всі лабораторні роботи. Пропущені лабораторні роботи повинні бути відпрацьовані і захищені у дні консультацій викладача згідно графіку. Оцінювання відбувається за шкалою підсумкового контролю. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності. Викладач і студент мають дотримуватись ст. 36 Закону України «Про освіту». Дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками передбачає:

- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
  - дотримання норм законодавства про авторське право;
  - надання достовірної інформації про результати досліджень та власну науково-педагогічну діяльність.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів;
  - посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;

- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної й наукової діяльності. Для перевірки завдань на унікальність рекомендовані програмні засоби <https://unicheck.com/uk-ua/free-plagiarism-checker-online>. Списування під час модульного контролю, екзамену заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів)

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, навчання за іншою формою) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Лекційний матеріал і практичні роботи зі змістового модуля 1 мають бути виконані до проведення модульного зрізу 1. У випадку невиконання практичних робіт і не відпрацювання відповідного лекційного матеріалу студент не допускається до написання модульного зрізу 1. Відповідно подібні вимоги і до виконання практичних робіт і відпрацювання лекцій до модуля 2. Після отримання оцінок за поточний і проміжний контроль знань студент допускається до складання іспиту. Терміни проведення іспиту визначаються розкладом екзаменаційної сесії. У разі не складання іспиту, студент може перездати його двічі. Розклад ліквідації академічної заборгованості передбачений розкладом екзаменаційної сесії.

Неформальна освіта при викладанні дисципліни. Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті здійснюється відповідно до «Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки» (https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022_Viznannya_rezultativ_VNU_im_L.U._red.pdf). За умови, якщо студент має сертифікати проходження певних видів неформальної освіти (тренінгів, семінарів, інтернет-курсів, професійних стажувань), що відповідають напрямку дисципліни, йому можуть бути зараховані відповідні теми курсу.

За умови підтвердження, що зміст майстер-класів (семінарів, курсів тощо) відповідає темам курсу, сертифікати участі в них (або інші підтверджуючі документи) будуть достатньою підставою для зарахування відповідних тем.

Дуальна освіта при викладанні дисципліни. За умови, якщо студент виконує навчальний план за дуальною формою здобуття професійної освіти, йому може бути зарахована тема або модуль відповідно до Положення про підготовку здобувачів освіти у Волинському національному університеті імені Лесі Українки з використанням елементів дуальної форми здобуття освіти (https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022_Pоложення_про_дуал_ну_освіту_red.pdf).

V. Підсумковий контроль

Поточний контроль (маx = 40 балів)											Підсумковий контроль іспит (маx = 60 балів)	Загальна кількість балів
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11		
3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	5	60	100

У випадку незадовільної підсумкової оцінки або за бажанням підвищити рейтинг студент може дібрати бали, здавши одну із тем або підготувавши та захистивши власний проект на запропоновану тему.

VI. Шкала оцінювання

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є іспит

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	Необхідне перескладання

Поточний контроль проводиться у вигляді усного або письмового опитування. Теоретична підготовка оцінюється за такими критеріями:

1 бал – відповідь поверхнева на основі прочитаної лекції; відповідь хаотична, фрагментарна; відтворення заученого матеріалу без усвідомлення його суті; розуміння і розкриття лише окремих позицій.

2 бали – відповідь послідовна, недостатньо структурована; роз'яснення переважної кількості позицій (без виділення основних позицій); використання тексту лекції та одного підручника.

3-4 бали – відповідь логічна, чітка, структурована; використання тексту лекції та одного підручника.

3,5(5) - відповідь логічна, чітка, структурована; глибоке розуміння матеріалу, яке включає узагальнені, систематизовані позиції; побудована на основі матеріалу лекції та кількох підручників.

Лабораторна робота може бути оцінена, якщо студент виконав всі завдання, своєчасно оформив роботу, зробив висновки. Максимальна оцінка за практичну і теоретичну підготовку на одному занятті – 3,5 балів для денної форми навчання. Загалом за всі лабораторні роботи – 40 балів.

Підсумковий контроль – іспит. Оцінювання знань студентів здійснюється за результатами іспиту.

У випадку незадовільної підсумкової оцінки, або за бажання підвищити рейтинг, студент складає іспит у формі *усного опитування*. При цьому на іспит виноситься *60 балів*. Для отримання іспиту потрібно набрати не менше 60 балів за 100-бальною шкалою.

Питання для іспиту

1. Сучасні уявлення про біорізноманіття, його природні функції. . Історія розвитку уявлень про біорізноманіття
2. Глобальні загрози біорізноманіттю. Проблема зменшення біорізноманіття.
3. Антропогенні чинники загрози фіторізноманіттю.
4. Програмні документи збереження біорізноманіття. Конвенція про біорізноманіття.
5. Рівні організації біорізноманіття, закономірності видового різноманіття.
6. Класифікація та оцінка біорізноманіття.
7. Сучасна система і філогенетична структура органічного світу.
8. Різноманіття форм життя на прикладі прокариотів і еукаріотів.
9. Характеристика фітобіоти України.
10. Адвентивні та інвазійні види у фітоценозах, їх вплив на фіторізноманіття.
11. Наукові аспекти й загрози інтродукції, реінтродукції та репатріації .
12. Міжнародний досвід щодо екологічної оцінки загроз біорізноманіттю.
13. Флора Західного Полісся як унікальна складова біорізноманіття України.
14. Охорона рідкісних і зникаючих видів рослин Західного Полісся: созологічні категорії, їх оцінка та методи охорони.
15. Природно-заповідний фонд Західного Полісся: сучасний стан розвитку та характеристика об'єктів.
16. Мета, завдання та структура створення екомережі у Західному Поліссі.
17. Моніторинг біорізноманіття: глобальний та регіональний рівні.
18. Лісова рослинність Західного Полісся
19. Лучна рослинність Західного Полісся
20. Болотна рослинність Західного Полісся
21. Водна рослинність Західного Полісся
22. Культивоване і спонтанне фіторізноманіття Західного Полісся.
23. Концепція екологічної мережі України.
24. Основні положення конвенції про біорізноманіття.
25. Всеєвропейська стратегія збереження біорізноманіття.
26. Смарагдова мережа Європи (Emerald).

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основні:

1. Артов А.М. Законодавчо-нормативне забезпечення охорони природи в лісовому секторі України: Аналітичний звіт / укладач: Г.В. Бондарук. Київ, 2012. 166 с.
2. Зелена книга України / під заг. ред. чл.-кор. НАН України Я. П. Дідуха. К.: Альтерпрес, 2009. 448 с.
3. 4. Важливі ботанічні території України / за ред. В.А. Онищенка. Київ: Альтерпрес, 2017. 376с.
4. Збереження біорізноманіття України (друга національна доповідь) / під заг. ред. Мовчана Я.І., Шеляга-Сосонка Ю.Р. Київ : Хімджест, 2003. 112с.
5. Іващенко О. О., Бурда Р.І. Європейська політика щодо інвазійних чужорідних видів рослин та перспективи її запровадження в Україні. *Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків*. 2014. Вип. 20. С. 46–54. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpicb_2014_20_10
6. Кагало О., Проценко Л., Бондарук Г., Скрильніков Д.. Розробка ключових законодавчих актів щодо охорони біорізноманіття в лісах:адаптація українського законодавства до вимог ЄС. Серпень 2015. 265 с
7. Кобеньок Г. В., Закорко О. П., Марушевський Г. Б. Збереження біорізноманіття, створення екомережі та інтегроване управління річковими басейнами: посібник для вчителів і громадських природоохоронних організацій. Київ: Чорноморська програма Ветландс Інтернешнл, 2008. 200 с.

8. Костюшин В.А, Губар С.І., Домашлінець В.Г. Стратегія розвитку моніторингу біологічного різноманіття в Україні. Київ, 2009. 60 с.
9. Ситник К. М. Проблеми глобальної фіторізноманітності та розвитку фітодіверситології. *Екологія та ноосферологія*. 2011. Т. 22, № 3–4.
10. Ситник К. М., Протасов О. О. Міжнародний рік біорізноманіття та перспективи розвитку диверситології. *Вісник НАН України*. 2010. № 3.
11. Смарагдова мережа в Україні / Колектив авторів під ред. Проценка Л.Д. Київ: Хімджест, 2011. 192 с.
12. Соломаха В.А. та ін. Збереження біорізноманіття у зв'язку із сільськогосподарською діяльністю. К.: Центр учбової літератури, 2005. 123 с.
13. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я. П. Дідуха К.: Глобалконсалтинг, 2009.– 900 с.

Додаткові:

- 1.Василюк О. Про необхідність введення категорії земель «екомережа». *Цілі збалансованого розвитку для України: матеріали Міжнародної конференції (Київ (18–19 червня 2013)).* К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2013. 491 с.
- 2.Василюк О.В., Шпег Н.І. Необхідність законодавчого врегулювання охорони видів флори та фауни, що включені в регіональні переліки видів та встановлення індивідуальних вимог до охорони усіх видів. *Рослинний світ у Червоній книзі України: впровадження Глобальної стратегії збереження рослин* : матеріали II Міжнародної наукової конференції (9–12 жовтня 2012 р., м.Умань, Черкаська обл.). Київ: Паливода А.В., 2012.
- 3.Екологія водно-болотних угідь і торфовищ (збірник наукових статей) / головний редактор В.В. Конішук. Київ: ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2014. 300 с.
- 4.Кодекс поведінки ботанічних садів та дендропарків України щодо інвазійних чужорідних видів / укладачі: Р.І. Бурда, С.А. Приходько, А.А. Куземко, Н.О. Багрікова. Київ–Донецьк, 2014. 20 с.
- 5.Конвенція ООН про зміни клімату від 09.05.1992 http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_044
- 6.Методичні рекомендації щодо розроблення регіональних та місцевих схем екологічної мережі : наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 13 листопада 2009 р. № 604 [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua>.
- 7.Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна». К.: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017–176 с. 41
- 8.Офіційні переліки регіонально рідкісних рослин адміністративних територій України (довідкове видання) / укладачі: докт. біол. наук, проф. Т.Л. Андрієнко, канд. біол. наук М.М. Перегрим. Київ: Альтерпрес, 2012. 148 с. 36.
- 9.Проектування екологічних мереж : метод. рек. до лекц. і практ. занять / упорядник Д. В. Свідзінська. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. 48 с.
10. *Рослинний світ у Червоній книзі України: впровадження Глобальної стратегії збереження рослин*: матеріали III Міжнародної наукової конференції (4-7 червня 2014 р., м. Львів). Львів, 2014. 251 с.
11. Закон України “Про екологічну мережу” // Відомості Верховної Ради. 2004, № 45.
12. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища”// Відомості Верховної Ради. 2004, №3.
13. Закон України “Про Червону книгу України” // Відомості Верховної Ради. – 2002, №30.
14. Заповідна справа в Україні: Навчальний посібник / за ред. М.Д.Гродзинського, М.П. Стеценка. К., 2003. 306 с.

Журнали в яких розглядаються проблеми збереження і відтворення біорізноманіття України:

1. Природа Західного Полісся та прилеглих територій
2. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки Серія «Біологічні науки»
3. Агроекологічний журнал
4. Біоресурси і природокористування
5. Геологія, географія, екологія
6. Гуманітарний екологічний журнал
7. Довкілля та здоров'я
8. Екологічна безпека
9. Екологічна безпека та збалансоване ресурсокористування

10. Екологія
11. Екологічний вісник
13. Екологічні науки
14. Екологія довкілля та безпека життєдіяльності